

להיות להתענג על ה' בדביקות אהבה. ראשית החדשים איתא בספר גנת אגוז⁸⁰ שר"ח הוא ממועדי הכנעה, והיינו כי כמו עניין ר"ח שהוא חידוש הירח אחר ההעדר, כן גורם מידה זו באדם, וצריך להיות הכנעה וחידוש מעשים להש"י. ור"ה שהוא זמן חידוש הבריאה כמו שאומרים⁸¹: זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, ובש"ס⁸² בששי היו אומרים: ה' מלך גאות לבש, על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהם, ואדם נברא בששי שהוא מלך על התחתונים כמ"ש⁸³ כל שחה תחת רגליו. ובהגיע זמן זה מתעוררים כוחות אלו וצריכים להחזיר המלוכה למי שהמלוכה שלו, וע"כ הראשית שהיא לה' בר"ה היא מלכות, שתמליכוני עליכם. והנה ידוע שהדיבור מתחלק לה' מוצאות הפה⁸⁴, ושורש וראשית כולם הוא הבל הלב, קלא פנימאה דלא אשתמע⁸⁵. וזהו עניין קול שופר שהוא ראשית ושורש הדיבור. וע"כ באשר צריכין ליתן הראשית לה' שהיא מלכות, צריך להיות בשופר דווקא שהוא הראשית.

ובאמת כמו שהוא הראשית, כן מעורר ג"כ ראשית המחשבה שיהיו ישראל לו לעם, כאמרם ז"ל⁸⁶: ישראל עלו במחשבה. וזהו כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, כי זהו עיקר זכרון ישראל שכך עלתה במחשבה לפניו, למעלה מן הטעם⁸⁷, וע"כ אפי' כשח"ו ישראל בלתי זכאין כ"כ אין הקב"ה מואס בהם, ועצת ה' היא תקום וישראל נצחין דינא, נגד כל המקטרגים והמשטינים: מה נשתנו אלו מאלו⁸⁸, וסוף כל סוף יתקיים בהם יקימך ה' לו לעם קדוש⁸⁹ וגו'⁹⁰.

י

במזמור הרנינו¹: תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב, עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים וגו', לא יהי' בך א-ל זר וגו', אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו וגו'.

הנה אמרו ז"ל²: בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים וכו'. העניין בזה, דיוסף נתוספו לו שתי שנים בבית האסורים³ בשביל שאמר לשר המשקים וזכרתני והזכרתני, ואמרו בזוה"ק⁴, שהי' זה פגם בזכירה, במה שתלה הזכירה במקום שאינו ראוי. ונראה לפרש, כי עניין הזכירה מעוררים למעלה על ידי שהאדם זוכר תמיד את השי"ת ודבק בו, וכמ"ש בזוה"ק⁵, שהאדם מעורר למעלה כפי מעשיו, שאם האדם בשמחה מעורר

(80) ח"ב, כ"ב אותיות בג' מחלקות, ד"ה צורת המועדים. (81) בתפילת מוסף, זכרונות. עי' ר"ה כ"ז, א. (82) ר"ה, ל"א, א. (83) תהלים ח', ז. (84) ס' יצירה פ"ג; זוהר ח"א, פ', א, בס"ת; פינחס רכ"ח, א; תיקוני זוהר, ת"ע, (קל"ב, א). (85) תקו"ז, ת"ע (קל"א, ב); זוהר נשא קכ"א, ב, ברע"מ. (86) ב"ר פ"א, ד'. (87) ראה מהר"ל, נצח ישראל, פי"א. (88) מגילה ט"ו, ב. (89) דברים כ"ח, ל. (90) שמ"ש, דברים תרע"ג, ק"ע.

(1) תהלים פ"א, ד - יא. (2) ראש השנה י"א, א. (3) תנחומא וישב ט'; ב"ר פפ"ט, ב'. (4) ח"א קצ"ג, ב. (5) תצוה קל"ה, ב: ומאן דאתער האי לתתא גרים לאתערא הכי לעילא, עיי"ש. וע"ד

למעלה גם כן שמחה, וכן להיפך. וכן אם האדם הוא בבחינת הזכרון, מעורר למעלה גם כן זכירה.

ותכלית הזכירה באדם היא על ידי שיכיר בכל הנעשה בעולם את הכוח האלהי שבתוכו, ושהשי"ת מסבב כל, ואף דבר הנראה לכאורה כאילו הוא רק להצד לישראל, יתבונן בו ויאמין שהכל מסובב לטובתם. ועל ידי שיראה בכל דבר שבעולם את הכוח האלוהי, יהי השי"ת תמיד לנגד עיניו, וזה עניין הכתוב: שויתי ה' לנגדי תמיד, שעל ידי הזכירה שזוכר תמיד כי הכל נעשה ומסובב מאתו יתברך, ה' לנגדו תמיד⁷. וזה שאומרים⁸: אשרי איש שלא ישכחך וכו', שעל ידי שיראה בכול אלקות וקדושה לא ישכח את השי"ת אפילו רגע.

ויוסף לפי גודל מעלתו וצדקתו אילו הי' מתחזק בבחינה זו, לא הי' לו לעשות שום השתדלות על ידי בני אדם, כי אחרי שהכל מעשי השי"ת ממש הי' לו לבטוח בו ולחכות לישועתו, ולכן היתה השתדלותו פגם בבחינת הזכרון, וכמ"ש בזה"ק הנ"ל.

ובראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, ונתקן פגמו בזה. כי ראש השנה הוא זמן הזכרון, שהאדם בא לזכירה, ועל ידי זה מעורר גם הזכירה למעלה. ועל זה בא השופר לעורר את האדם שיזכור אלוקיו, ויתבונן בכל מעשי העולם כי הכל אלקות וקדושה ויקיץ מתנומתו, וכמ"ש הרמב"ם⁹ שתקיעת שופר רמז יש בו; כלומר, עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן וכו' עכ"ל. ומי שאינו מכיר ורואה בכול מעשי ה' הוא כישן שעניו סגורות, שאין בו רק קוסטא דחיותא¹⁰, ואינו רואה את העיקר, שעליו להתבונן ולראות בכול קדושה ואלקות. ועל ידי שהשופר מעירו משנתו יוכל לראות את אשר לפניו ולבוא לזכרון. ולכן בראש השנה שהוא זמן הזכרון בא יוסף לתיקון פגם הזכרון, ויצא מבית האסורים.

וכל מה שלא נראה בעולם הכוח האלקי בהתגלות, זהו כוחו של היצר הרע, שמכסה הכל מעיני האדם. וזה שכתוב: תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו, שיש כיסוי בעולם בראש השנה על ידי המסטין, ועל ידי תקיעת שופר, שמעוררין את האדם להקיץ משנתו לראות בעיני שכלו, מסירים את הכיסוי הזה, ויכולים לראות ולהכיר את הכוח האלוקי בעולם.

ובאים לזה בראש השנה על ידי הארת כוח יעקב אבינו, שהי' בבחינת הזכרון, וזה שכתוב: כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב. כי יעקב צורתו חקוקה בכסא הכבוד¹¹, ולעולם הוא דבק בהשי"ת, ואינו שוכח לעולם ראיית אלקות בכל דבר. וכשנתאבק עמו

ח"ב, עמ' י"ב, הערה 11. (6) תהילים ט"ז, ח. (7) הכוונה, שויתי — פעלתי על ידי ראותי בכל הנעשה את פעולות ה', שע"ז — ה' לנגדי תמיד. (8) תקיעתא דבי רב, זכרונות, בתפילת מוסף דר"ה. (9) פ"ג מהלי תשובה הל"ד. (10) לשון הזוהר ח"א. פ"ג א. (11) תנחומא במדבר י"ט:

המלאך רצה ליגע בכף ירך יעקב, בגיד הנשה¹², ואמרו בזה"ק¹³: גיד הנשה גיד דאיהו מנשה לבני נשא לפולחנא דמאריהון, דגיד הנשה מורה על כוח השכחה שהיצר הרע מכניס באדם. אך לא יכול לו ליעקב, כי יעקב הוא בחינת הזכרון, כנ"ל, רק נגע בכף ירכו — בדורות העתידים לעמוד ממנו כמ"ש במדרש¹⁴, שיש זמנים בישראל, שגוברת בהם כוח השכחה. ובראש השנה על ידי השופר מעוררים כוחו של יעקב שהיא בחינת הזכירה, וזהו חק לישראל משפט לאלוקי יעקב.

וגלות מצרים היא בחינת מיצר ומסך שמכסה על הכל בעולם¹⁵, ועל ידי זה אינם יכולים לראות את המעשה האלוקי. ויוסף הי' הפך בחינת מצרים, כי הי' בבחינת הזכרון, ולכן בזמן שבאו אליו השבטים, שהיתה כבר הארה מגאולת מצרים על ידי התקבצות כל השבטים, עורר אז יוסף בחינת הזכרון, וזה שכתוב¹⁶: וטבוח טבח והכן, ואמרו ז"ל¹⁷ טול גיד הנשה בפניהם, כי גיד הנשה הוא בחינת השכחה, כנ"ל, ונטל גיד הנשה לסלק כוח השכחה.

ועל ידי הזכירה, שרואה בכל דבר אלקות, אז הוא קרוב להשי"ת, וזה נרמז גם כן בכתוב הסמוך: לא יהי' בך א-ל זר, וכ"ק אבי זקיני אדמו"ר זצוקלה"ה מקוצק הגיד: לא יהי' בך השי"ת זר. וזה גם כן ביאור הכתוב: אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו¹⁸, כי על ידי היציאה ממצרים (לשון מיצר, המכסה) באים להרחבה, שהשי"ת מרחיב גם כן לאדם בכל ענייניו, כדי שיהי' לכו פנוי להתבונן במעשה ה', וגם הסרת הכיסוי מנגד עיני האדם היא בחינת הרחבה, היפך בחינת המיצר. וזה נרמז גם כן בשופר, שבא לעורר את האדם ולהסיר את הכיסוי, כנ"ל, ואמרו בירושלמי¹⁸: שתוקעים במקום הקצר על שם הכתוב: מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה, שנסתלק המיצר ובאים להרחבה, כדי שיוכל להתבונן בכל הבריאה ולראות בכול מעשי ה'. ובפרט בדורותינו שהצרות מתרבות, שצריכים להכיר שכל זה מסובב מהשי"ת, כדי שתצמח מזה ישועת ישראל, ועל ידי זה זוכים לזכירה, שיזכרו תמיד את ה'. ויזכור האדם את אשר לפניו ומה תכליתו ומטרתו בעולם וחובתו להשי"ת, ומעוררים בזה את הזכרון בשמים, ויתעלה זכרוננו לטובה¹⁹.

יא

איתא ב"שם משמאל"²⁰ בשם כ"ק אא"ז האדמו"ר הגדול זצ"ל מקוצק, בזה הלשון

ב"ד פפ"ב, ב'. ועיין חולין צ"א, ב. וברש"י ד"ה בדיוקנו. (12) וישלח ל"ב, לג. (13) ח"א ק"ע, ב. (14) ב"ר פע"ז, ד'. (15) השווה דברי הבעש"ט: מצרים היא קליפת השכחה, ראה נה"ד ח"א מ"ז, ד"ה ויאמר, והערה 9. (16) מקץ מ"ג, טז. (17) חולין צ"א, א. (18) מביאו הר"ן ר"ה, פ' ראודו בית דין. ועיין שו"ע או"ח סוף סי' תק"ץ, ובטו"ז (יא). (19) מכת"י שבידי בנו מר אברהם בורנשטיין. רשם אחר התלמידים. בראשו: ראש השנה תרצ"ט, קולומנה, ליל א', מאמר ב'.

יש לציין, כי מאמר זה נאמר בראש השנה האחרון לפני פרוץ מלחמת העולם השני, שבצקבותי' באו השואה הנוראה והשמדת יהדות פולין, וכל תכנו של מאמר זה כאילו ניבא לו לבו את העתיד המר.

(20) ר"ה תרע"ח, ע' נ"ח.